

सुमेधा-जीवनी

भिक्षु सुबोधानन्द

“ नमो तस्स भगवतो अरहत्तो सम्मा सम्बुद्धस्स ”

सुमेधा—जीवनी

(कविता,

[पवित्र ब्रम्हचर्य—भावनां जाःगु उद्गार]

लेखक—

भिक्षु सुबोधानन्द

प्रकाशिका—

हर्षमाया उपासिका,

कृष्ण कुमारी,

पूर्ण लक्ष्मी

(भोजपुर-टक्सार)

पूर्व ४ नं० नेपाल ।

बुद्ध संबत् २५०६
नेपाल संबत् १०८६
बिक्रम संबत् २०२२

मुद्रक :-
नेपाल प्रेस,
१।५६८ न्हू सतक,
कान्तिपुर ।

सुमेधा-जीवनी

स्व.० सुश्री नीलकुमारी शाक्य

जन्म: १९६६ कार्तिक शुक्ल २,
मृत्यु: २०२१ आषाढ शुक्ल ६,
रात्री: ११ ता: उले द्वांबगत ।

समर्पण

गुह्य भिन्वा मय्यु नीलकुमारी उपासिकां
मरण मुहूर्ते- बुद्ध-गुण स्मरण याना
तथागतया किपा स्वस्वं बुद्धालम्बन
प्रीति वाक्य- न्यंका अन्तिम
सास ल्हाना वन—
उह्य दीवंगत नीलकुमारीया
पुण्य-स्मृतिस-निर्वाण शान्ति
कामना यानागु जुल ।

थःगु खँ

थव 'कविता' सुमेधा राजकन्याया जीवनी बाखँया आधारे च्वयागु खः । पालिवाङ्मयया सूत्रपिटके दुश्यागु, न्यागूगु खुद्दक निकाये अन्तरगत गूगु धर्मग्रन्थ थेरीगाथा जुया च्वन । उकी दकले अन्तिमगु बाखँ सुमेधाया जीवनी खः ।

थेरीगाथाय्— गुपि वसपोल प्रजापती गौतमी. खेमा, उत्पलवर्णा, यशोधरा, पटाचारा, अज्ञातमाता, सुमेधादि बुद्ध-कालिन बौद्धनारिपिसं थःगु जीवन सार्थक यायेत व संसारिक दुःखं मुक्त जुयेत । गुगु पवित्र श्रद्धा व ज्ञानं विषय बन्धन, मायाजालयात चीका झोयत अकथ परिश्रमं अभ्याष याना स्वतन्त्र त्यागमय जीवनं शान्तिया विजय पताका व्वेका बिज्यात ।

उजागु महान पवित्र भावनां युक्त जुया बिज्यापि बौद्ध-नारीपिगु जीवनी आदर्श थौंया सद्धर्म प्रेमी भाजु, मय्जुपिसनं सीकातय बह जू ।

अरु फया वन धाःसा थःथःगु जीवने नं उजागु पवित्र भावना छेलेगु कुतः यायेगु अवश्यमेव कल्याण दायक व शान्तिया लँपु नं ज्वी फुगु खः ।

उक्त थेरी, महाथेरी (=भिक्षुणी) पिनिगु पवित्र जीवनी मध्य— सुमेधा राजकन्या (थेरी) या जीवनी, शुद्ध ब्रह्मचर्य

जीवनादर्शनं, मानव जन्मया मू स्यूषिं सत् शिक्षा अभिलाषी
जिज्ञासुपिसं सीका ध्वीका पालन याय् माःगु पवित्रं आदर्श
जुया च्वन ।

उकिं लेखक विक्रम सम्बत् २०२१ साले भोजपुरया
शाक्यमुनि विहारे वर्षावास याना च्वनाबले, — सुश्री
बिद्यालक्ष्मी उपासिकां थःगु श्रद्धां ज्ञानाभिलाषा प्रकट याना
प्रार्थना यात— “ भन्ते ! सुमेधाया जीवनी कविता च्वया
बिज्यात धाःसा उकी दुगु पवित्र ज्ञानाचरण कविता रूपे च्वना
जीवने छेलेत सकलया नितिं उपयोगी ज्वी धका, आकांक्षा
याःगुयात स्वीकार याना ।

अले लेखकं श्रद्धा नुगःया अभिलाषा जनहितार्थं भालपा
शुभ आशीस बिया । थमनं कविता च्वयगु कुतः स्वरूप संक्षिप्तं
ध्व सुमेधा थेरीया जीवनी सिधेकागु जुल ।

तदनन्तर ध्व कविता सफू प्रकाशनार्थं भोजपुर शाक्य-
मुनि विहारया उपासिका हर्षमाया, कृष्णकुमारी, पूर्णलक्ष्मी
शाक्यपिसं तथागत सम्यक् सम्बुद्धया सद्धर्माभृत प्रचार व
प्रसारया महत् फल, महानिसंसाया बुद्धवाक्ययात लुमंका—
“सब्बदानं धम्मदानं जीनाति” धयागु पुण्य संचय यायेत धर्म-
चित्त उत्पन्न याना श्रद्धापूर्वक अर्थ परित्याग याना, ध्व सफू
पिदनेगु भार कया बिज्यात ।

उकिं अर्थ सहयोग बिया बिज्यापिं दातापिनिगु व, श्रद्धा
चन्दा व्यूपिनिगु परित्यागया पुण्य स्वरूप ध्व धर्मज्ञान पुण्य

सुमेधा जीवनी कविता सफू प्रकाश याना विज्यागुलि हर्षया नापं लेखकं दातापित सधन्यवाद सह भितुना च्वना ।

मूलग्रन्तं ध्वं धर्मसफू प्रकाशनयाःगु पुण्यया प्रभावं सुश्री हर्षमाया, कृष्णकुमारी, पूणलक्ष्मीपिनि प्रार्थना स्वर्गीय केहँ मय्जु नील कुमारीया सुशीलता गुणयात लुमंका— ततापिनि सन्नेहं बालकालंसिं, दीवंगत माँया वियोग दुःखेनं दकसिवे चीधिह्वा केहँ धका, ततापिनि मतिनां ब्वलंका तःह्व । हानं थःगु श्रद्धां बुद्ध धर्मे ततापिं नापं प्रसन्न नुगलं शाक्यमुनि विहारया धर्मपासापिनिगु पुचले च्वना हर्षपूर्वक दान शीलादि गुण धर्म पुण्य संचय याना तथागत सम्यक् सम्बुद्धया शरणागमणं जीवनेन हना च्वंह्व केहँ मय्जु खः ।

हानं नेपाली भिक्षु महासंघपिनिपाखें, बुद्ध धर्म सम्बन्धि शिक्षा प्रचारे नेपाल बौद्धपरियत्ति कक्षा ३, तृतीय पास जूह्व । प्यंगूगु कक्षा ब्वने धका अभिलाषा याना च्वच्चं हे केहँ नीलकुमारीयात रोगं कल, न्यान्हु, खुनुया लोचं अनित्य शरीरया जीवनयात तोता परलोक जुया वंह्व— केहँ नीलकुमारी जन्म जूगु दिं— विक्रम सम्बत्- १९६६ साल, कार्तिक शुक्ल २, दुतीयाखुनु जुल । अतिकं थोह्व केहँ नीलकुमारीया सजीवमानकाले बुद्ध धर्मानुसार दान, शील, भावना, बुद्धपूजाया भक्तिभाव गुण धर्म पुण्य संग्रह याना जीवनयात कुशलपाखे छेला च्वच्चं, २२ नीनिदँया बइसे, रोगातुर समयनं बुद्धगुण स्मरण यायां तथागतया किपा स्वस्वं बुद्धालम्बन प्रीति अन्तिम

मिखा तिम्बिना अनित्यगु जीवनयात तोता परलोक जुया वंगु दिं—विक्रम सम्बत् २०२१ साल, आषाढ शुक्ल ६ षष्ठमी तिथि, ३१ गते मंगलवारया रात्री ११ ताः इले, केहँ नीलकुमारी दीवंगत जुया बिज्यात ।

उकिं उपासिका हर्षमाया, कृष्णकुमारी, पूर्णलक्ष्मीपिनि प्रार्थना—स्वर्गीय केहँ नीलकुमारी शाक्य, स्व० जन्मदाता माँ कुलमाया, स्व० तता विष्णुमाया, स्व० किजा रामबहादुर शाक्य, सकल दीवंगत जुया बिज्यापिं स्वबन्धुपिंगु अनन्तगुणयात लुमंका, ध्व बुद्धधर्म सफू सुमेधा जीवनी प्रकाश यानागु पुण्यया प्रभावं दीवंगत जुया बिज्यापिं स्वबन्धुपित सुख व स्वर्गादि, निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः धका कामना याःगु जुल ।

लेखक व प्रकाशिकापिनिपाखें पाठकवर्गपित निवेदन—
ध्व सुमेधा राजकन्याया जीवनी कविता सफू च्वना थुकी दुगु सारज्ञान, ब्रह्मचर्यादर्श, अशुभ भावना, अस्थिरताया, अनित्यदर्शन, परमार्थ ज्ञानया श्रेष्ठोत्तमगु प्रज्ञा ज्ञानयात सीका संसारिक दुःखं मुक्त जुयत अत्यावश्यकगु, पवित्रगु ज्ञान वैराग्यया नापं त्यागमय शान्तिया भावनादि, सद्धर्म प्रेमी पाठकवर्गपिसं आदर्श कया—थःथःगु जीवन सुखमय व शान्तिया निंति, शुद्ध बुद्ध धर्मया शिक्षायात पालन याना बिज्यात बा, दिल धाःसा, लेखकया परिश्रम व दातापिनि अर्थपरित्यागया महत्वाकांक्षा पुरे ज्वी भालपा च्वना ।

५

हानं ध्व हे पुण्यं सर्व दुःखं मुक्त जुया च्चंगु निर्वाण
शान्ति कामना नं यानागु जुल । अस्तु०

“ भवतु सब्ब मंगलं ”
सकलया शुभ मंगल जुय माः ।

Dhamma.Digital

नेपाल सम्बन् १०८६ साल
कछलागा ८ अष्टमी,
'गणमहाबिहार' येँ, नेपाल ।
१।८।२०२२

— भिक्षु सुबोधानन्द

श्रद्धालु सहयोगी दातापिनि नामावली:—

(१) रम्बादेवी, भोजपुर. टक्सार		१०।
(२) लानथकुँ	” ”	५।
(३) ज्ञानमाया	” ”	५।
(४) भक्तमाया	” ”	४।
(५) थिर बहादुर	” ”	३।
(६) कुलमाया	” ”	३।
(७) ललितमाया	” ”	२.५०
(८) रत्नमाया	” ”	२।
(९) नन्दकुमारी	” ”	२।
(१०) ज्ञानथकुँ	” ”	२।
(११) देवीमाया	” ”	१।
(१२) हर्षमाया	” ”	१।
(१३) नीलमाया	” ”	१।

“नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स”

सुमेधा (राजकुमारी) या जीवनी

[कविता]

क्रोंच धैह्य महाराज, मन्तावती नराधिप ।
व जुजुया महारानी, पाखें दुह्य कुमारिका ॥१
सुमेधा राज कन्याया, ज्ञान बुद्धि सु-शीलता ।
बहुश्रुत व वाग्मिनी, धर्मे श्रद्धा सु-शिक्षिता ॥२
बुद्धया शिष्य अर्हन्त, श्रावकपिनि गौरव ।
तया ज्वीह्य सुमेधा खः, सुवचो भावना दुह्य ॥३
छन्दु वना वया माँ, व्वा, पिनिगु न्ह्योन्यसं च्वना ।
आदरं वन्दना याना, बिन्तियात थथे धका ॥४
न्यना विज्याहुँ माँ, व्वापिं, जिगु नम्र निवेदन ।
मन ध्व जिगु निर्वाण, पाखे हे स्वै वना च्वन ॥५

ध्व देहं लाभ यायां हे, दिव्यदेह समं जुसां ।
 परन्तु नाशया छेँ खः, अशाश्वत विनाशगु ॥६
 विघ्नं जाया च्वना च्वंगु, तुच्छगु दुःखया थल ।
 भोगयात कया जि ध्व, सुख धैगु छु याय् फइ ? ॥७
 विषय विष थें तुं हे, अतिकं विष युक्तगु ।
 मूर्खत विषया सक्ते, लाना दुःख सिया च्वनी ॥८
 पाप-कर्म जुया च्वंपि, बुद्धिहीन मनूतनं ।
 नर्कादी तसकं दुःख, भोगयाना व च्वं च्वनी ॥९
 ज्ञानरहित जूपिं नं, न्ध्याचलें ज्याय् असंयमी ।
 वचने व विचारे नं, द्रंका दुःख सिया च्वनी ॥१०
 मूर्ख लक्षण सीकाति, बुद्धि व चेतना मद् ।
 अमिके दुःखया हेतु, ज्ञाननाष्टि जुया च्वनी ॥११
 अमित भितुनां शिक्षा, उपदेश बिया जुसां ।
 सद्धर्म अमिसं छुं हे, श्रद्धातया न्यनी मखु ॥१२
 आर्यसत्य व प्यंगू नं, अमिसं सी मखू छु नं ।
 केवल मूर्खया तालं, जीवन हनिपिं जुइ ॥१३
 माँ न्यो ! श्रेष्ठसम्बुद्धं, बिया बिज्यागु सत्यया ।
 उपदेश मनू तय्सं, आपासं नं मखू थन ॥१४

अभिसंजा ध्व संसार, यात हे मान्यता बिया ।
 मनुष्य देवलोकेया, अभिलाषा याना च्वनी ॥१५
 तर व देवलोके नं, जन्मज्वीगु अनित्य खः ।
 अशाश्वत ध्व संसार, विनाश क्षण भङ्गुर ॥१६
 अय् नं मूख जनं मेगु, जन्मया भय छुं मखं ।
 हित्तुहिला वया च्वंगु, जीवन दुःख छुं मस्यू ॥१७
 प्यंगू प्रकारया नर्क, असुर पशु प्रेत नं ।
 मनुष्य देवता जन्म, निगू सुगति हे जुल ॥१८
 स्वर्ग नर्क निगू मध्य, सुगति लाभ दुर्लभ ।
 दुर्गती लात धासा वं, प्रब्रज्या लाय फं मखु ॥१९
 उर्कि जि जन्मया दाता, माँ, व्शार्पिके इनाप याय् ।
 जि प्रब्रज्या कया बुद्ध, दशवलैगु ल्यूल्यू वने ॥२०
 निश्चल चित्तया भावं, जन्म मृत्यु व मारया ।
 बन्धन तोधुले प्रज्ञां, जित बिदा बिया दिसं ॥२१
 हानं, हानं ध्व संसारे, जन्म कया च्वनेगु नं ।
 असार क्षण देहादि, आः जित मेल छुं थन ॥२२
 भव तृष्णा मदेकेत, प्रब्रज्या जि कया च्वने ।
 बिदा बिया बिज्याहुँ दः, कृपया माँ अबुपिसं ॥२३

बुद्धोत्पाद सु-संयोग, भाग्यं हे जक दैगु ध्व ।
 मौ ऋ धैगु लिपा नाष्टि, मलका चिन्तनां लु याय् ॥२४
 ध्व भाग्ययात जि व्यर्थ, सिद्धिं लुवे मखु थः थमं ।
 जीवन दतले शाल, ब्रह्मचर्ये च्वने सदा ।२५
 जि भष्ट ज्वी मयो लोके, सद्धर्म सत्पथे वना ।
 जीवन भिक्क छेला व, जन्म सार्थक याय मती ॥२६
 सुमेधां जन्मया दाता, माँ बौपित थथे धाल ।
 विदाब्बुआः ध्व भिज्वी दः, त्यागी जुया वने त्यल ॥२७
 ध्व इच्छापूर्ण विना जि, द्याँलाना वरु च्वं च्वने ।
 निराहारं सिनावंसां, नय् मखु छेँ च्वना थन ॥२८
 धरु प्रतिज्ञा यानो व, विदा फवंगु उथाय् अन ।
 शोकाकुल वया माँ ब्वा, अश्रुमुखी जुया च्वन ॥२९
 वैरागिनि सुमेधाया, मन भाव मस्युगुलि ।
 मनसे गोतुला च्वंह, सुमेधायात थय् धाल ॥३०
 अवुम्हं म्हाय् मचायात, आश्वासन थथे बिल ।
 पञ्चकाम विषे लोभ, कयन धाःसा, जिई धका ॥३१
 मै! दँ छं शोक लाय् याय्गु, जि छंत वारणावती ।
 अनिकरत्त राजन्य, यात बी धुन खवे मते ॥३२

म्वाः मदुगु विचायानो, मनसे छ च्वनेमते ।
 व जुजुया बडारानी, छ ज्वी दँ शोक याय् मते ॥३३
 मैँ ! ब्रह्मचर्य प्रब्रज्याया, शील दुष्कर पालन ।
 तसकं थाकु न्है पुर्ण, याय्त्त अःपु मजू थन ॥३४
 बरु स्वीकारया छं व, अनिकरत्त राजया ।
 रानी जुया व आपालं, ऐश्वर्य उपभोगया ॥३५
 सुख दे जीवने छन्त, अधिकार फुकं व दै ।
 मैँ ! दँ छ याकनं आः हे, आमथे च्वंच्वने मते ॥३६
 इत्यादि अबुया पाखँ, सुमेधायत्त ज्ञाँ बिल ।
 अबुम्हं खंगु सुखैश्वर्य, प्रलोभ क्यंगु हे जुल ॥३७

Dhamma.Digital

ध्व खँ न्यना—सुमेधा राजकन्यां अबुहयात्त
 थथे धाल—

(सुमेधाय्या—यथार्थं विचार व ओवाद)

थुजागु क्रौंच राजाया, विषय खँ न्यना अन ।
 सुमेधां अबुया न्होने, थःगु खँ फुक प्वंकल ॥३८
 अबुजु ! छपिसं धाःथे, आमथे ज्वी जि फैमखु ।
 हानं, हानं ध्व संसारे, जन्म काय्गु मयो जित ॥३९

छुं सार मदु देहे नं, जन्म न्हाक्क कया जुसां ।
 उकें जित छुं हे योग्ग, मदु संसार दुर्गमे ॥४०
 जि वना ज्वी प्रब्रज्या हे, कि जि सिना वने बरु
 थुकिं मेगु व छुं स्वीकार्, जिं याय् फेमखु न्है उगु ॥४१
 थ्व शगीरे छु हे सार, फुकं निश्शार जिं खना ।
 अपवित्र व दुर्गन्ध, भयावहगु जीवन ॥४२
 नवःगु अशुचिं जाःगु, चर्म भुना अट्ठयगु ।
 मलं युक्त घृणां ब्याप्त, शरीरया छु मू? थ्वया ४३
 ला, हिं भुनाव तैतःगु, कीटाणु तय्गु छेँ थुगु ।
 पंक्षि तय्गु नशा ज्वीगु, तुच्छगु देह खः थुगु ॥४४
 थ्व जिं स्यू जिगु न्होने थ्व, शरीरया छु मू दुगु ।
 सुयात यैगु खः स्यूसा, छिं सुयात थ्व वीत्यना? ॥४५
 चेतना लुप्त ज्वीवं हे, शरीर थ्व तुरन्त हे ।
 यंका तइगु इमशाने, थःथिति धापिसं अन ॥४६
 उथाय् व देह घच्चाया, ख्यले मदुगु सिं सम ।
 मयेका वांछ्वया वैगु, जगते थ्व स्वभावत ॥४७
 तोता वोगु व इमशाने, च्वंगु लाश व मेपिनि ।
 नशा ज्वी पंक्षि, ध्वोँतय्गु, परिणाम थ्व हे मखा? ॥४८

जन्मदाता व माँ बौपिं, धाःपिसं नं व देहया ।
अज्ञ घृणां मयेका व, तोता नं मोल्हुया वइ ॥४६
मेपिंगु खं छु धाय् लोके, येका च्वंपिसनं अथे ।
वाना वैगु व देहैत, उकिं सार मदु छुनं ॥५०
मनूतयगु ध्व देहे क्वेँ, स्नायुया जक पुञ्ज खः ।
नवःगु ला, व क्वेँयागु, खानि थें जागु खः थुगु ॥५१
अयनं मूर्ख जुया च्वंपिं, थुकी आशक्त हे जुया ।
ज्ञान मदुगुलिं याना, भुले जुया च्वना च्वनी ॥५२
यदि ध्व देह फायाव, दुने च्वंगु पिने तथा ।
क्यंसा असैह्य दुर्गन्धं, माँ हे जूसां चिला वनी ॥५३
समुदाय ध्व खः सीकि, स्कंध आयतनादिया ।
हेतु खः जन्मया मूल, कारण ध्व जुया च्वन ॥५४
शरीरं बुइकी दुःख, ध्व देह प्रति प्रेमया ।
स्नेह व बन्धनं चीगु, आशा जिके छुनं मदु ॥५५
हानं जिंछु व इच्छा याय्, स्वीकार याय्गु हे छुदु ? ।
नाशवान फुकं ज्वीगु, मूर्खया भ्रम हे जक ॥५६
न्दिहं बरु सलंसः हे, नाना दुःख सिया च्वने ।
असह्य वेदनां सीसां, जिगु निम्तिं ध्व हे श्रेय ॥५७

यदि जि मृत्यु हे जूसां, जिगु निमित्तं ध्व अन्तिम ।
 फुक दुःख विनासार्थ, जुया व्यूसा ध्व भिं जुल ॥५८
 शास्ता बुद्धं धया च्वंगु, गुह्य ज्ञानी मनु जुइ ।
 वं कुतः याइ न्धात्थाय नं, जन्म मृत्यु निरोया ॥५९
 गुह्य ज्वी मूर्ख अज्ञानी, वैत मृत्युं प्रहार बी ।
 संसारे दुःख ताकाल, भोगयाना जुया च्वनी ॥६०
 देव मनुष्य लोके व, पशु-असुर योनी नं ।
 प्रेत-नरक योनीस, हित्तुहिला च्वनी सदा ॥६१
 असंख्य वार ज्वी मृत्यु, कालया ग्रास हे जुया ।
 दुःख सिया च्वनी प्राणीं, सह याये मफू कथं ॥६२
 लाःवनी नीच योनीस, आपालं क्लेशया वसे ।
 दुना अमिगु दुर्भाग्यं, देवलोके वचे मजू ॥६३
 निर्वाण सुख थें जाःगु, तःधंगु शान्ति छुं मदु ।
 वर्थे उत्तम सानन्द, जगते मेगु दै मखु ॥६४
 निर्वाण वैत चूलाइ, आशक्त गुह्यस्या मदु ।
 गुह्यसें अविचल् चित्तं, बुद्ध शासनया कुतः ॥६५
 दशबलंगु ओवाद्, न्यना अभ्यास याजुइ ।
 जन्म मरणया बन्धन्, तोथुला शान्ति कावनी ॥६६

अबुजु ! जित थौं हे न्यु, प्रब्रज्या जू वने वचं ।
 जित असार भोगादि, योगु मखु छु नं थन ॥६७
 उकिया जित भ्याः हे नं, इच्छानं मदु भो ! अबु ।
 कामया वासना फुक्कं, हा चाःगु वृथ थें जुल ॥६८
 योगु मखुत जंजाल, विषय वासना फुन ।
 धया च्वना थ्व हे जिनं, केवल न्यु बिदा जित ॥६९
 सुमेधां अबुया न्होने, थथे धै च्वगु हे इले ।
 अनिकरत्त राजानं, थ्यंक वल व काय् धका ॥७०
 विवाह ई स्वया बोह्ण, जुजु वोगु सुचं न्यना ।
 सुमेधां थःगु सौन्दर्य, स्यंका छ्वेगु मती तल ॥७१
 हाकुसे च्वंक बाँलागु, स्वातुसे च्वंगु सँ फुकं ।
 नाइसे च्वंगु केशैत, ज्वना त्वाल्हात फुक्क हे ॥७२
 सुमेधा थःगु हे कोठाय्, वना स्वापा तिना च्वन ।
 ध्याने एकाग्रता याना, प्रथम ध्यान वं लात ॥७३
 अनिकरत्त राजाया, प्रवेश गबले जुल ।
 अबले लाक्क प्रासादे, सुमेधा ध्यानया क्रमे ॥७४
 अनित्यादि थ्व संसारे, ज्ञानं खंका सुभावनां ।
 अस्थिर काय संज्ञाया, भावनाय् व च्वना च्वन ॥७५

उथाय् लुँया तिसाँ जाह्ण, मणिं थीग् सुवत्त नं ।
 धारणा याह्ण राजा व, प्रासादे थ्यंक हे वन ॥७६
 अनिकरत्त राजेन्द्रं, पाणिग्रहणया नितिं
 सुमेधायात् थय् धाल, थःगु विचार प्वंकल ॥७७
 युवती ! भोगया द्रं व, राज्यसिंहासने च्वना ।
 धन ऐश्वर्यं फुक्कंया, प्रभुता छ जुया च्वं व ॥७८
 हानं छ युवती हे खः, भोगनं सुखया पुचः ।
 लोके दुर्लभ सीका व जीवने सुख भोगया ॥७९
 राज्यादि जिग्गु फुक्कं हे, छं यत्थे हे व भोगया ।
 यत्थे दान बिया च्वं छं, लाटि ज्वीमते छ थन ॥८०
 छं मां बौपिं दुःखी भावे, छ आम्थे च्वंगुलिं थन ।
 न्हावल्लं भिंगु मौकाया, दुर्लभ ज्वी थ्व जीवने ॥८१
 थथे धाःगु सुमेधां व, जुजुया खं न्यना अन ।
 थःगु विचार प्वंका व, न्यंका च्वन थथे धका ॥८२
 जित व भोगया तृष्णा, छुं ख्यले मन्त दः थन ।
 जि मोहं मुक्त ज्वी धुंल, रत्तिं मन्त जिके उगु ॥८३

❀ राग = (विषय कामना)

छिनं काम व भिंताया, भोगे आनन्द ताय् मते ।
 कामभोग महादुःख, फल बाँला मजू स्व व ॥८४
 उकिं अशुभया ध्यान, ज्ञानं खकि थव जीवने ।
 गुलिं छुं सारथें भाषा, भोगे लालच याजुया ? ॥८५
 न्याँ महाद्वीप प्यंगूया, मान्धाता जुजुया कथा ।
 अद्वीतीय धनं पूर्ण, ऐश्वर्य दुत्त खः उत्त ॥८६
 हानं सम्पन्न भोगादि, मदु धैगु छुनं मदु ।
 तर वनं अतृप्तं हे, नुगले वासना थना ॥८७
 सिना वन व राजा नं, वया इच्छा पुरे मजू
 थव हे खः देह संसारे, आशां तृप्त मजू मनू ॥८८
 आकाशं यदि न्हेगू हे, रत्नवर्षा जुया वसां ।
 श्लिगू दिशा पुरे जूसां, तृष्णाया तृप्त ज्वी मखु ॥८९
 मनू धैपिं अतृप्तं हे, तृष्णाया भमरी दुना ।
 भुले जुया व मोहान्धे, व्यर्थ आशां सिना वनी ॥९०
 विषय भोग क्वेँ थें खः, खिचां क्वेँ न्ह्यै च्वनी गथे ।
 अथे हे विषया सक्तं, दुःखे लाना च्वना च्वनी ॥९१
 विषयुक्त व सर्प थें, ल्हना च्वंगु फना सम ।
 च्याःगु मलःया मिं थें तुं, याना वीगु विनाशनं ॥९२

कंकाल रूप क्वेयागु, कषंचा स्वेषले गथे ।
 ग्यानापुसे च्वना वैगु, अथे हे ध्व भयंकर ॥६३॥
 विषय भोग फुककं हे, अनित्य ध्रुव लुं मदु ।
 आपालं दुःखया हेतु, विषं युक्त स्वभावत ६४
 पाप वयागु हा हे खः, दुःख हे वैगु खः फल ।
 द्याउंसे च्वंगु नं ग्वारा थें, ग्यानापुसे व च्वंगु खः ॥६५॥
 विषय खः विषं जाःगु, दुःखया फल बी उकिं ।
 ला पांय् थें अशुभ सीकि, ज्ञागसे खंगु थें सम ॥६६॥
 हेकासा द्योः, न्यया हैगु, वस्तु थें तुच्छगू फुकं ।
 विषय भोग घाःपा थें, रोग व प्वः समान हे ॥६७॥
 व च्याना च्वंगु दग्धाग्नि, पापया हा समानगु ।
 मय, मृत्यु-महाकालं, जाया च्वंगु व खः उगु ॥६८॥
 थुकथं तसकं दुःख. बीगु विषय भोग व ।
 विघ्नं जाया व च्वंगु खः, ल्याहाँ हूँ बरु भूपति ॥६९॥
 जीवनयागु तृष्णाय् जि, जिगु आशा व लुं मदु ।
 मेपिसं जिगु पाखें लु ? याय् फै धका ध्व लोकस ॥१००॥
 जिगु ल्येने मि च्यानाव, च्वना च्वंगु ध्व जीवने ।
 खना च्वना थमं हेतुं, मेपिन्त धाय्गु हे लु दु ? ॥१०१॥

जरा, मरण ल्यूल्यू हे, वैच्वन जीवने थन ।
 वैत विनाश यायेत, जिं स्वयम् कुतः याय्मानी ॥१०२
 कोठाय च्वना सुमेधां ध्व, ज्ञानया देशना बिया ।
 खापा चाय्का स्वयेवं हे, वया माँ व्वा निम्हं खन ॥१०३
 अनिकरत्त राजा नं, बँय् फेतुना ख्वया च्वन ।
 अपिं स्वम्हं ख्वया च्वंगु, दृश्य खना थथे घाल ॥१०४
 गुपिं ज्ञान मद्पिं ज्वी, इमि जन्म बरावर ।
 तथा मृत्यु जुया हे नं, दीर्घकाल ख्वया जुइ ॥१०५
 गबलें सीगु माँ बौपिं, गबलें बन्धुपिं सिना ।
 गबलें थःहे सीगुलिं, ख्वया ज्वीगु अनेकथं ॥१०६
 थाःगा मदुगु संसारे, दीर्घकाल निसें थथे ।
 मुँ जुया वोगु मस्यू छुं नं, ध्व नं अज्ञात खः थन ॥१०७
 अनादि खः ध्व संसार, हिं जाःगु व दुरुं ख्वविं ।
 भय् बिया च्वंगु शोकादिं, आदि अन्त ध्वया मद् ॥१०८
 थाःगा मदुगु दुर्वोध, गथे छु जुल छुं मस्यू ।
 ध्व खः परम अज्ञात, तत्थययात लुमंकि छं ॥१०९
 आंवा गमनया चक्रे, हिलाच्च्वंपिं व सत्त्वपिं ।
 प्राणिपिनिगु क्वेँयागु, पर्वत थें व द्रोँ जुइ ॥११०

उकिया भति सोचेया, छु सार दु ध्व जीवने ।
 छगू हे कल्पया मुंका, तःगु क्वेँ या गपाय् द्रोँ ज्वी ?
 मनूया जक क्वेँ द्रोँनं, तःधंगु ज्वी व पर्वत ।
 प्राणिपिं फुकया क्वेँ दोँ, गपाय् दोँ ज्वी विचारया ॥११२
 महा समुद्र प्यंगूया, लः प्रमाण असंख्य व ।
 हि, दुरु, खोविधाःयागु, विचारया ध्व नं छको ॥११३
 अज्ञात ध्व ह्मसीकेत, संख्या लुं थुकिया महु ।
 संसारे चाःहिला च्वंपिं, प्राणिपिं दु अल्याख हे ॥११४
 माँ बौया ल्या च्वये यात, जम्बुद्वीप छगूँ मगा ।
 पृथ्वीले च्वंगु घाय् सिँ व, सिमा-कच्चा व हः नापं ॥११५
 संख्यातय्त व मुंक्सां, अज्ञात ध्व ह्मसी मखु ।
 गणनाया व चिं फवी वं, हानं तय्गु छु हे दइ ? ॥११६
 उकिं सीके मफै च्वंगु, संसारया प्रवाहस ।
 चाचा हिला व जूपिंगु, प्राणी संख्या बिये मफु ॥११७
 छको विचार या फुककं, ध्व सत्यया सुबोधया ।
 स्वयम् थमं खनेवं हे, सारासार सिया वइ ॥११८
 समुद्रया दुने च्वंछ, मिखा काँछ व काबलें ।
 छको दुर्लभ संयोगं, खनीगु उपमा सम ॥११९

लुमंकि उपमा उक्त, समुद्रया दुने गन ? ।
 दुर्लभ स्वेगु आकाश, काबलें व हलोप्वालं ॥१२०
 बथें हे ध्व मनू जन्म, दुर्लभ सोकि मानवं ।
 आपालं दुःख सीया व, गबलें जक दैगु ध्व ॥१२१
 काय ध्व दुर्दशा ग्रस्त, लुमंकि ध्व लको थन ।
 लः प्वःचा थें फुकं नाश, क्षणिकं हे विनाशगु ॥१२२
 अनित्य स्कन्ध पाखे स्व, छु सार स्कन्धया पुचः ।
 विचार याय्गु ज्ञानं हे खंके फेगु असारता ॥१२३
 नर्कादिया महादुःख, अनेक कष्ट भोग नं ।
 लोमंके मते सीकाति, मभिगुलि बचे जुइ ॥१२४
 अने अनेगु आपालं, जन्मकया सिना-सिना ।
 मृतशव दिपे थुंगु, ध्व लको नं लुमंकि व । १२५
 कुम्भपाक महानर्क, भययागु विपाक व ।
 नाना दुःख जुषा वैगु, विचार ति ध्व लोकया ॥१२६
 आर्यसत्य ध्व प्यंगूया, ज्ञान लुमंकि न्हाबलें ।
 अमृतपद देकं हे, न्यागू खालु त्वनेगुला ? ॥१२७
 न्यागू प्रकास्या भोग, विषय अतिकं खायु ।
 खालुसिकं अहाखायु, इच्छा याय्गु ध्व दुःख खः ॥१२८

अमृत धैगु देकं हे, विषय मिं पुकेगुलाः १ ।
 फुक विषय प्वी योगु, श्लोभ उत्पन्न ज्वी उकिं ॥१२६
 संताप पीड कष्टादि, वीगु विषय शत्रुत ।
 भोगं वी तसकं दुःख, सीके माःगु ध्वनं खव ॥१३०
 ऋंत शत्रु मयोसा छं, विषयया ध्व वास्ता छाय् ? ।
 कामासक्तं दया वैगु, लः, मिं, खुं, जुजु, शत्रुत ॥१३१
 मेमेगु नं मयो थें हे, वैरभाव जुया वइ ।
 आदिनव ध्व दोषैत, खंका च्वने सु-विज्ञनं ॥१३२
 मोक्ष धैगु दयेका नं, छंत बन्धनया विष ।
 कामासक्त विषं जाःगु, छंत ध्व छु ख्यले दुला ? ॥१३३
 कामासक्तं प्यनी जाल, बध-बन्धनया खिपः ।
 कामासक्त मनु भूलं, आपालं दुःख सी उम्हं ॥१३४
 च्याना च्वंगु मिंप्वा ल्हाति, ज्वना च्वना मतोतुसा
 ल्हाते उकिं पु हे प्वीगु, मपुमें मिं च्वनी मखु ॥१३५
 कामासक्ति ज्वना च्वंपिं, मनूतयत्त ध्व हे दशा ।
 गुह्यसिनं व वांछ्वेगु, मयासा वैत हे पुइ ॥१३६
 भतिच्चा जक कामादि, सुखनिंतिं महानगु ।
 विमोक्ष सुख तोतेगु, यायेमते व छं उगु ॥१३७

न्यां थें बल्लिस नुना प्राण, छं नं तोते मते अथे ।
 विषयया महाजाले, मलाय्गु स्व ध्व जीवने ॥१३८
 दमन याव भोगादि, तृष्णायात यथा क्रम ।
 अभ्यास व निहथं यासा, चीका छ्वेनं मफै मग्नु ॥१३९
 चीके मफय्व आसक्तं, जीवन ध्व नुना छ्वइ ।
 नय् पित्यापिं खिचातय्त, चण्डालतयसं गथे ॥१४०
 सिखलं चीगु पित्यासां, खिचातय्त मतोतुसे ।
 अमिगु प्राण वं थें तुं, छिमिगु नं अथे मृत्यु ॥१४१
 भोगे दुना व आपालं, छंत दुःख जुया च्वनी ।
 मानसिक व क्लेश नं, पीडा ज्वीका च्वने माली ॥१४२
 भोगासक्ति व तोता छो, भोग अध्रु व खः थन ।
 सीका विचार यानाव. तोता छ्वेगु ध्व भिं जुइ ॥१४३
 जरा हीनगु निर्वाण, दय्क दय्कं ध्व जीर्णता ।
 भोग छंत छु यायेत १, विनाश ज्वीगु हे खव ॥१४४
 फुक्क प्रकारया योनी, व्याधि मृत्युं व जाःगु खः ।
 अजर खः व निर्वाण, अमर खः व हे पद ॥१४५
 जरा अप्राप्त थाय् खः व, अमरता स्वभावत ।
 अन शोकादि फुक्कं हे, शत्रु विघ्न अभावत ॥१४६

अचल, भय संताप, क्लेश वर्जित शान्तगु ।
 आपासिनं स्वयम् प्राप्त, अमृत व त्वना काल ॥१४७
 शौं नं प्राप्त व याय् माःसा, दुनेनिसें सु-बीरम्हं ।
 बाँलाक हे कुतः यासा, वं हे प्राप्त व याय् फइ ॥१४८
 उद्योग हीनम्हं लाय्गु, गुवलें हे व फँमखु ।
 उक्तादि बोधया खँ थ्व, सुमेधां धाःगु हे जुल ॥१४९
 विरक्त जुइ धुंक्कल, संस्कार व विनाशक ।
 सुमेधां फुक्क व्याख्यान, थमं स्यूगु कना बिल ॥१५०
 अनिकरत्तया न्छोने, विनीत व जुया अन ।
 विनम्रं कोलुये वं हे, वया सँ पुन बँय् थिल ॥१५१
 जुजु अनिकरत्तं नं, दना ल्हाः विन्ति वं याना ।
 सुमेधाया पितायात, थथे यात निवेदन ॥१५२
 राजन् ! छपिनि म्हामय्जु, सुमेधाया सुकामना ।
 सत्य व म्मुक्तिया दर्शन्, याय्त विदा बिया दिसं ॥१५३
 प्रब्रज्या ज्वीगु इच्छात्त, वयात न्यु वचं थन ।
 धका अनिकरत्त नं, ल्याहाँ वन विदा कया ॥१५४
 संसारया महादुःख, भय शोकं लिच्युत्त व ।
 सुमेधां अबु माँपिके, प्रब्रज्याया वचं काल ॥१५५

प्रब्रज्या कावन माःथाय्, थःगु इच्छा पुरे यात
 शिक्षार्थिनी अवस्थाय् हे, खुगू श्रेष्ठ सुज्ञां लात ॥१५६
 सुमेधां विविधाकार, ज्ञानसिद्धि कया च्वन ।
 लिपा व राज कन्याया, निर्वाण प्राप्त हे जुल ॥१५७
 अद्भुत खः व आश्चर्य, सुमेधाया पराक्रम ।
 फुक संसारया जाल, चप्फुना शान्ति वं काल ॥१५८
 ध्व आदर्श महाज्ञानी, सुमेधाया ध्व जीवनी ।
 स्वया व सजनं सीकि, आदर्शका ध्व जीवने ॥१५९
 सुमेधां थःगु प्रज्ञां हे, संसारया व बन्धन— ।
 चीका बिल वं आदर्श, बुद्ध-धर्म सु-निर्मल ॥१६०

[सुमेधाया अतीत जन्मया पुण्यकार्य]

सुमेधां थःगु सत्कर्म, पूर्वजन्म वृतान्त खँ ।
 थःगु अन्तिमया जन्मे, फुकं न्याख्या थथे यात ॥१६१
 गबले भगवान् बुद्ध, कोणागमन लोकस ।
 अतीते जुल सम्बुद्ध, दुःखीर्षित सुबोधक ॥१६२
 धर्म प्रचार यानाव, संघारामे विराजित ।
 अबले जि व पासापि, धनं जानी, क्षमा नापं ॥१६३

स्वम्हं जाना विहरादि, दयेका व बिया अन ।
 श्रद्धा प्रसन्न चित्तं हे, बुद्धया शरणे वना ॥१६४
 ध्व पुण्यया प्रभावं हे, अनेक दिव्य लोकस ।
 सलंसःक द्वलंदूःक, जन्म कया लखंलख ॥१६५
 द्यो जुया दिव्य ऐश्वर्यं, आपालं सुख नं सिया ।
 मनुष्य लोकाया खँजा, लहाना साध्य मजू थन ॥१६६
 जिमिगु दिव्य लोके नं, प्रभाव जुल व्यापक ।
 मनुष्य जन्मया भावे, जूगु खँ जा छु लहाय् थन ॥१६७
 हानं स्त्रीरत्नया जन्म, प्राप्त जुल वनं जित ।
 चक्रवर्ती व सम्राट्या, न्हेगू रत्ने छगू जुया ॥१६८
 अनेक भोग ऐश्वर्यं, अप्रमाण छु धाय् व जिं ।
 धयां साध्य मजू सीकि, उक्त ध्व पुण्यया फल ॥१६९
 जिगु विनीत श्रद्धां हे, बुद्ध शासनया प्रति ।
 थःगु कर्तव्य भापा व, यानागुया महत् फल ॥१७०
 फुक्या हेतु खः पुण्य, ध्व फुक्या व स्रोत नं ।
 अछिन्न धाः फुकं लाना, ध्व फुक्या व मूल खः ॥१७१
 व हे खः थुक्रिया सार, परम संगतिं न्युगु ।
 उकिं हे जि ध्व धर्मे नं, अति द्योःद्व जुया थन ॥१७२

याय् माक्क साधना याना, मुक्ति प्राप्त स्वयम् याना ।
 अजरा मर संख्यात, निर्वाण प्राप्त नं जुल ॥१७३
 उकिं वस्पोल सम्बुद्ध, अनुपम सु-ज्ञानया ।
 अपरिमित सद्धर्मे, श्रद्धा तय् फै गुम्हेसिनं ॥१७४
 बं याय् फै जीवने कुक्कं, तृष्णायात विनाशनं ।
 वैराग्य पथया दर्श, आशक्तिं हे व मुक्त ज्वी ॥१७५
 इत्यादि थ्व महाज्ञान, सुमेधाया विचक्षण ।
 उपदेश न्यना ज्ञानिं, जीवनया सु-सार्थक ॥१७६
 गुण धर्म पुरे याय्त्, आलस्य धैगु ज्वी मते ।
 थःगु कर्म थमं भिंका, लाय्गु स्व शान्तिया पद ॥१७७

लेखकया स्व उत्साह, जुगले थ्व थना जिनं ।
 सकलया हितार्थाय, च्वया जुल थ्व छन्दनं ॥१७८
 कल्याण जगते ज्वीमा, धर्मवृद्धि सदा थन ।
 सकस्यां भिंगु स्वे दय्माः, थ्व हे जिगु सुकामना ॥१७९
 थुलि नेपाल भाषां जि, कविता श्लोक बद्धया ।
 पद्य च्वया सु-बोधार्थ, पाठकपिनि भिंतुना ॥१८०

बुद्ध सम्बत् निदोत्या व. च्यादँ वर्षे च्वया थुगु ।
 कळला थ्व ह्वपूजाया, शुभदिने पुरे जुल ॥१८१
 नेपाल पूर्वया भागे, भोजपुर धयागु थाय् ।
 शाक्यमुनि विहारस, च्वना उल्लेख थ्व याना ॥१८२
 नेपाल सम्बताङ्कया, दोलछि व चये न्यादँ ।
 प्रारम्भ दिनया भितुं, सुबोधया थ्व हे जुल ॥१८३

Dhamma.Digital

सुमेधाबा जीवनी कबिता कचाळ

लेखकया मेमेगु सफू

प्रकाशितः—

- (१) नामाष्ट शतकम्
- (२) तेलकथा-गाथा
- (३) पटाचारा जीवनी
- (४) बुद्धोपदेश-मध्यममार्ग (कविता)
- (५) गिरिमानन्द सूत्र
- (६) मेण्डक महाजन
- (७) सुमेधा-जीवनी (कविता)

(१) काव्यात्मक-बुद्धजीवनी (ले० महाप्रज्ञा)

सफू दैगु थाय् :—

गणमहाविहार— काठमाडौं, नेपाल

शाक्यमुनि विहार— टक्सार, भोजपुर